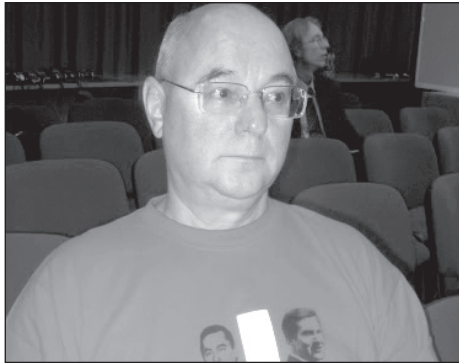

НОВЫ ЧАС

ГАРЫ ПАГАНЯЙЛА

Стар. 15

ІВАН ШЭГА : У ПОШУКАХ ПРАЎДЫ

Іван Шэга бясплатна лечыць хворых. Бывае па 5–6 чалавек у дзень, бо людзі просяцца да яго, яму давяраюць

Стар. 4

ОРБАН ШУКАЕ МЭТЫ НА ПАДДАШКУ

Ці можа ЕС паўплываць на палітычныя працэсы ў Венгрыі? Якую вайну вядзе прэм'ер Орбан? Пра гэта разважае экс-міністр замежных спраў, першы еўракамісар Венгрыі, а зараз кіраўнік Цэнтра даследаванняў пашырэння ЕС Цэнтральнаеўрапейскага ўніверсітэта (CEU) Петэр Балаш

Стар. 6

КРЭПАСЦІ, ЯКІХ БАЯЎСЯ СТАЛІН

Стар. 14

ЧЫТАЙЦЕ Ў НАСТУПНЫМ
НУМАРЫ!

НАЙВЫШЭЙШАЯ
КАШТОЎНАСЦЬ

Артыкул Міхаіла Пастухова

▶ 3 НАГОДЫ

СТАМІЛІСЯ АД СТАБІЛЬНАСЦІ

Сяргей ПУЛЬША

Усё ў Беларусі ідзе па накатанай. Але народ тым незадаволены. Нягледзячы на гэта, рэйтынг кіраўніка Беларусі расце, аднак... Усё можа змяніцца ў любы момант. Як кажуць у народзе, сапраўдны капец прыходзіць незаўважна.

Апошнія дадзеныя Незалежнага інстытута сацыяльна-эканамічных і палітычных даследаванняў (Літва) фіксуюць нязначны, але ўпэўнены рост рэйтыngu Аляксандра Лукашэнкі. За другі квартал узровень даверу прэзідэнту практычна не змяніўся: сёння яму давяраюць 46,7% насельніцтва, а не давяраюць 36,6% (у чэрвені было 48,9% супраць 40,6%). Электаральны рэйтынг Аляксандра Рыгоравіча працягвае пакрываць расці: калі ў сакавіку на новых прэзідэнцкіх выбарах за яго гатовыя былі прагаласаваць 33,4%, у чэрвені — 37,3%, то сёння — 42,6%.

Паўна, гэтаму спрыяе так званая «беларуская стабільнасць». Усе эканамісты адзначалі: заробак у Беларусі за гэтыя часы рос апераджальна вытворчасці працы — то бок, мы «выпускалі ў абарот» грошы, якія не зарабілі. Тым не менш, гэтую «стабільнасць» народ і падтрымлівае, нягледзячы на тое, што ў доўгатэрміновым, і нават сярэднетэрміновым плане нам гэта можа вельмі балюча адгукнуцца. Але пакуль улада худа-бедна выконвае свае абавязкі перад грамадзянамі, то чаму б яе яшчэ і не патрываць?

Пра тое, што беларусы згодныя «патрываць», сведчыць колькасць сапраўдных прыхільнікаў Лукашэнкі — толькі 18,4% выбаршчыкаў «цалкам падзяляюць» погляды кіраўніка дзяржавы. 13,5% га-

товыя падтрымліваць Аляксандра Лукашэнку да тае пары, пакуль ён «будзе адстойваць незалежнасць Беларусі», а 14% падтрымліваюць яго «за адсутнасцю іншых годных палітычных дзеячаў».

Варта адзначыць, што ў той жа час, пры 18,4% тых, хто цалкам падзяляе погляды кіраўніка дзяржавы, 23,2% заявілі, што «не з'яўляюцца прыхільнікамі Лукашэнкі». А яшчэ 9,7% адказалі, што гатовыя падтрымліваць «каго заўгодна, але не Лукашэнку».

З такой пазіцыяй вельмі складана ісці на прэзідэнцкія выбары. Пра частку тых, хто верыць, што Аляксандр Лукашэнка з'яўляецца гарантам незалежнасці Беларусі, можна прамаўчаць. Гэта, дарэчы, патэнцыял Партыі БНФ, якая стала і паслядоўна выступае за захаванне незалежнасці. Варта толькі Партыі БНФ па тэлебачанні давесці да насельніцтва пра расійскія вайсковыя базы і выступіць супраць прыватызацыі буйных стратэгічных прадпрыемстваў, і з электарату Аляксандра Рыгоравіча гэтыя людзі плаўна перацякуць у БНФ.

«Годныя палітычныя дзеячы» могуць з'явіцца падчас прэзідэнцкай кампаніі. У такім выпадку, дарэчы, новая тактыка часткі апазіцыі з лозунгам: «Не хто замест Лукашэнкі, а што замест яго» яўна прайграе ў вачах народа. Трэба думаць, і хто замест «адзінага палітыка», і што замест яго — таксама. То бок, праблема вырашаецца ў комплексе.

Дарэчы, рэйтынг даверу апазіцыйным партыям і рухам, згодна НІСЭПД, склаў 15,3%. Гэта зразумела, бо ўся апазіцыя летам упала ў інфармацыйную кому. У яе была іншая стратэгія — сустрэчы з насельніцтвам «твар да твару», вырашэнне мясцовых праблем і стварэнне кааліцыяў.

Зараз кааліцыйныя праблемы, збольшага, вырашаныя. На носе мясцовыя выбары, а за імі — прэзідэнцкія. Выбарчы час — традыцыйны час, у які можна «адцягнуць» ад Аляксандра Рыгоравіча тыя самыя «няўпэўненыя» ў ягонай падтрымцы 27,5%, паказаўшы новыя стратэгіі і новыя твары. Іншай магчымасці «засва-

ціцца», апроч як падчас выбараў, у апазіцыі папросту няма.

У той жа час эканамічная сітуацыя ў Беларусі ахавая. Насельніцтва гэта не асэнсоўвае розумам, але ж вельмі дакладна адчувае іншымі часткамі цела, адказнымі за інтуіцыю. 28,1% апытаных НІСЭПД лічаць, што сацыяльна-эканамічная сітуацыя ў Беларусі ў бліжэйшыя гады пагоршыцца, а 46,7% думае, што яна не зменіцца. Гэта самае «не зменіцца» — таксама кепскі прагноз, бо 57,4% апытаных адзначаюць, што беларуская эканоміка знаходзіцца ў крызісе.

«Замацаванне сацыяльных індэксаў у адмоўнай зоне (пэравышэнне колькасці прыхільнікаў персістычных прагнозаў развіцця краіны над «аптымістамі») варта разглядаць у якасці галоўнай характарыстыкі беларускай стабільнасці апошніх гадоў. Двухзначны рост даходаў насельніцтва апынуўся ў дадзеным выпадку нямоглым. Не складана выказаць здагадку, як павядуць сябе сацыяльны індэксы пры заававанні тэмпаў росту даходаў насельніцтва. Калі

ж справа дойдзе да рэальнага (не намінальнага) зніжэння заробкаў і пенсій, то абсалютныя мінімумы сацыяльных індэксаў, зафіксаваныя ў чэрвені-верасні 2011 года, могуць быць і перакрытыя», — адзначаюць эксперты НІСЭПД.

Калі браць гэтую сітуацыю з пункту погляду кіраўніка дзяржавы — у труне ў белых тапках бацьку ён «сацыяльны індэкс» НІСЭПД. Для яго галоўнае, што ў чэрвені-верасні 2011 года ягоны рэйтынг склаў 20,5%. Калі крызіс зацягнецца, а сітуацыя пагоршыцца да абвалу ў 2014 — напачатку 2015 года, то выйграць выбары ў гэткім становішчы будзе вельмі складана. Нават нягледзячы на ўстойлівую працу пенсіянеркі Лідзіі Ярошынай.

Выратаваць сітуацыю можа толькі карэнная перабудова Беларусі. Беларусы настолькі стаміліся жыць у крызіснай стабільнасці, што іх не пужаюць зараз нават успаміны пра першую «перабудову», і пра «ліхія 90-я».

Апытанне НІСЭПД паказвае: за пажаданасць не абы-якіх, а кардынальных пераменаў выказваецца 50,3% беларусаў. Яшчэ 21,1% «беларуская рэчаіснасць» абрыдла да такой ступені, што да «кардынальнага» тыпу пераменаў яны ставяцца нават абыякава. Супраць такіх пераменаў выступае толькі пятая частка насельніцтва — 20,2%.

Так што на бліжэйшых выбарах народныя чаканні будуць спраўджваць тыя, хто нацэлены на кардынальныя перамены. Здавалася б, гэта менавіта апазіцыя, ад якой народ чакае актыўных дзеянняў у гэтым накірунку. Але ж сярод прыхільнікаў Лукашэнкі доля «веруючых у перамены» ў тры разы вышэй, чым сярод яго праціўнікаў.

Здаецца, улада паціху была загнаная ў кут, пра які так доўга казалі аналітыкі: трэба альбо рэфармавацца, альбо сысці. А вось ці здольная ўлада да карэнных рэформаў — гэта ўжо іншае пытанне.

ГРАМАДСТВА

6

▶ ГАСПАДАРЛІВАСЦЬ

КОЛЬКІ ГРОШАЙ БЕЛАРУСЫ
ПАКІДАЮЦЬ У ПОЛЬШЧЫ?

Сяргей ПУЛЬША

Лодзь — раней «крызісны», а зараз квітнеючы рэгіён Польшчы. З XIX стагоддзя Лодзь была цэнтрам лёгкай прамысловасці для ўсёй Расійскай імперыі, а потым СССР. Развал СССР закінуў рэгіён у павальнае беспрацоўе і заняпад. Дапамаглі замежныя інвестыцыі і прадпрыемальнікі.

Зараз Лодзь — буйны гандлёвы цэнтр Польшчы. Ткацкія фабрыкі, захаваўшы свой аўтэнтны выгляд, ператварыліся ў іншыя аб'екты. Самыя экзатычныя з іх — чатырохзоркавы гатэль і вялікі гандлёвы комплекс у старых будынках. Не ведаю, як у ткацкую фабрыку ўпіхнулі басейн, але так сталася. І зараз усё нармальна функцыянуе. Сапраўды, калі захочаш выжыць — не так вывернешся.

Але на шопінг часу не было, тым больш, што нас везлі ў РТАК — самы буйны гандлёвы цэнтр лёгкай прамысловасці ў Польшчы, непадалёк ад гарадку Жгую. Тут беларусаў любяць і чакаюць з абдымкамі.

Ласкава просім!

Як толькі мы пад'ехалі да гандлёвага цэнтру, перад нашым бусам адразу ж намаляваўся ахоўнік са стандартнымі пытаннямі: «Адкуль? Куды? Навошта?». Гэта, як потым патлумачыў прадстаўнік цэнтру падтрымкі кліентаў Роберт Бараноўскі, не ад таго, што ахове няма чаго рабіць, а жыццёвая неаб-

Роберт Бараноўскі выключна ганарыцца сваім працоўным месцам і заяўляе, што Беласток ягонаму гандлёваму цэнтру — не канкурэнт

ходнасць. Уладары цэнтру вельмі ганарыцца тым, што на іх комплексе пакупнікам бяспечна. Тым больш, што пакупнікі, як правіла, прыязджаюць з неблагімі грашыма. Таму ахова павінна адразу адсекчы ад пакупнікоў розных кішэнных злодзеяў, махляроў ды прайдзісветаў. І, дарэчы, гандлёвы цэнтр у такім звышпільным парадку ахоўваецца круглыя суткі.

Цэнтр РТАК — гэта гандлёвая пляцоўка агульнай плошчай 200 тысяч квадратных метраў. Камерцыйная плошча, то бок плошча пад крамы і шапікі, — 120 тысяч квадратных метраў. Аўтамабільная стаянка разлічана на 6 000 аўтамабіляў. Ёсць пункты абмену валюты, пошта, банкаматы, бары, кафе і рэстараны, супермаркет. Увесь аб'ект ахоўваецца кругласутачна. На гэтай пляцоўцы размяшчаюць

Адзін з найбуйнейшых польскіх гандлёвых цэнтраў з вышыні птушынага палёту

ца 2 500 крамаў, не лічачы цэнтру Outlet праз дарогу. У асноўным гэта польская прадукцыя, хаця ёсць і іншыя вытворцы — італьянскія, французскія і кітайскія. Да замежнікаў Роберт Бараноўскі ставіцца скептычна. «Калі вы возьмеце ў рукі італьянскі тавар і польскі, адчуеце розніцу. Польскі — крыху даражэйшы, але больш якасны», — кажа Бараноўскі. На заўвагу беларусаў пра тое, што італьянцы прадаюць тавар, выраблены ў Кітаі, Бараноўскі з усмешкай адказвае: «Крыху не так. Гэта італьянцы завезлі да сябе кітайцаў, якія вырабляюць іх прадукцыю».

У прынцыпе РТАК — аптвы рынак. Але «опт» тут — паняцце даволі расцягнутае. Ён пачынаецца альбо з трох штук, альбо з пэўнай сумы, як правіла, каля 200 злотых — каля 70 долараў. Рынак працуе з 6 да 15 гадзінаў кожны дзень, сем дзён на тыдзень.

Асноўны кантынгент рынку, канешне, польскія пакупнікі. Але пакупнікам з замежжа надаецца вялікая ўвага. На шопінг прыязджае ад 3 да 15 рускамоўных аўтобусаў на дзень — з Беларусі, Украіны, Расіі. Таму большасць прадаўцоў разумеюць рускую мову і з задавальненнем прадаюць свае тавары. У Беларусі гандлёвы цэнтр найбольш вядомы жыхарам Гродзенскай вобласці — гэта Бараноўскі вылічыў па аўтамабільных нумарах.

Па прыкладных падліках Бараноўскага, адзін аўтобус з замежнымі турыстамі за адзін прыезд пакідае каля 100 тысяч долараў. У цэлым цэнтр абслугоўвае каля шасці мільёнаў замежных пакупнікоў на год, — тых, якія прыязджаюць не толькі арганізавана, на аўтобусах, але і ў прыватным парадку.

Узгадаем, што, паводле падлікаў польскага Міністэрства гаспадаркі, беларусы пакідаюць у Польшчы каля 200 мільёнаў еўра на год. Але ж калі выказаць здагадку, што хаця б траціна рускамоўных у РТАК — беларусы, то гэтыя 200 мільёнаў нашы суайчыннікі пакідаюць толькі ў

Чатырохзоркавы гатэль з басейнам на даху зроблены ў былых цэхах ткацкай фабрыкі

гэтым гандлёвым цэнтры. Пры такіх аб'ёмах продажаў не дзіва, што РТАК імкнецца, каб пакупнікам было добра, і яны наведваліся ў цэнтр яшчэ і яшчэ раз.

Напрыклад, для тых, хто стаміўся з дарогі, у цэнтры ёсць абсалютна бясплатныя пакоі адпачынку з бясплатнай кавой і гарбатай. Там жа можна паснедаць. Кіроўцам аўтобусаў РТАК дае бясплатныя талоны на абед і забяспечвае іх адпачынак. Бо ў РТАК разумеюць: кіроўца павінен быць у тонусе, каб давезці пакупнікоў гандлёвага цэнтру дадому. А для самых сталых і самых лепшых кліентаў РТАК можа хадайнічаць пра тое, каб ім адкрылі шматразовую бізнэс-візу і робіць адпаведныя запрашэнні.

Журналісты заўважылі, што Бараноўскі вельмі ганарыцца сваім цэнтрам, і, нібыта, хоча стварыць канкурэнцыю ўсяму Беластоку. «Беласток нам не канкурэнт», — смяецца Бараноўскі. Проста таму, што Беласток сам закупляе тавары ў РТАК, а потым прадае іх жа беларусам — як правіла, працэнтаў на 20 даражэй, чым тут.

«Нескладны» склад

Але РТАК рупіцца не толькі пра пакупнікоў. Роберт Бараноўскі вядзе нас на «склад гандлёвага цэнтру», як ён гэта называе.

Склад РТАК нагадвае ж вялікую модную краму, дзе на вешалках вісяць камізэлькі, касцюмы, швэдзкія, сукенкі, кашулі і гэтак

ALEJA WSCHODNIA
← ulice 1 - 5 ulice 7 - 9 →
ВОСТОЧНАЯ-АВЕНЮ

У РТАК ніхто не дазволіць, каб продаж сарваўся з-за такой дробязі, як розныя мовы прадаўца і пакупніка

мадэлі. І ён адразу можа аддаць каманду сваім менеджэрам папоўніць склад гэтым таварам.

А яшчэ у РТАК ёсць і комплекс «РТАК аўтлет»: 140 брэндавых крамаў на гандлёвай плошчы 33 000 квадратных метраў, які прапануе новыя брэндавыя тавары з вялікімі зніжкамі. Згодна з прынцыпам працы «РТАК аўтлет» — кошты на ўсю прадстаўленую прадукцыю абавязаны быць як мінімум на 30% ніжэй коштаў гэтых жа самых тавараў у звычайных крамах і гандлёвых цэнтрах. Лішкі тавараў, спецкалекцыі прадаюцца яшчэ з большай зніжкай — ад 30 да 90%, ад ужо зніжаных на 30% коштаў.

Чаму так танна?

Італьянскую рэч у РТАК можна набыць за 15 злотых — 5 долараў. Танна ў польскім гандлёвым цэнтры не толькі таму, што РТАК кантралюе кошты. І не толькі таму, што ў «РТАК аўтлет» існуе нават дамоўленасць: некаторыя калекцыі брэндавых рэчаў спецыяльна робяцца пад зніжкі і пад распродаж (а такая дамоўленасць таксама існуе).

Як кажуць у РТАК, кошты яны толькі кантралююць, але не ўсталяваюць. Вызначае кошты сам вытворца. Але ў «тэкстільным» рэгіёне больш за сто тысяч (!) вялікіх і маленькіх прадпрыемстваў-вытворцаў адзення, і адпаведна, на рынку існуе жорсткая канкурэнцыя. І, калі «заламваць» кошт — зразумела, цябе будучы абыходзіць канкурэнт.

А РТАК — толькі гандлюе. Прычым, вельмі змагаецца за кліентаў, і вельмі шануе тых замежных гасцей, якія прыязджаюць здалёк. І тут ужо вельмі важная рэпутацыя цэнтру. За пакупкамі ў РТАК едуць нават з Архангельска.

Такім чынам, усю Лодзь выраставалі не толькі замежныя інвестыцыі, як нам казалі ў Польскім агенцтве інфармацыі і інвестыцыі. Палякі самі прыкладалі ня мала высілкаў для свайго выжывання, а потым і росквіту. Закон аб прыватным прадпрыемальніцтве, які не змяняўся ад моманту ягонага прыняцця, простыя і зразумелыя ўмовы працы і падаткаабкладання, разнаболая прыватная ініцыятыва — гэта ўсё, што патрэбна для таго, каб заквітнеў не толькі прадпрыемальнік і не толькі горад — увесь рэгіён.

На жаль, гэта не разумелі і не разумеюць беларускія кіраўнікі, якія прадпрыемальнікаў лічаць за «вашывых блохаў» і дойныя кароваў. А прыватная ініцыятыва насамрэч — гэта рухавік прагрэсу.

18 КАСТРЫЧНИКА, ПАТНІЦА

06.00, 07.20, 08.15 Добрай раніцы, Беларусь!
07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 15.00, 19.00, 01.10 Навіны.

21.00 Навіны спорту.
21.05 АНТ прадстаўляе: «Хачу ў ВІА ГРУ».
23.20 «Што? Дзе? Калі?» у Беларусі.

16.45 Пад грыфам «Вядомыя».
17.20 Дакументальны серыял «Азбука добрага самаадчування» (Аўстралія).

23.25 «Залатое цяля». 2-я серыя.
00.15 «Рэчавы доказ». Сучаснік самой гісторыі.

12.25, 01.50 Т/с «Клон».
14.10 Д/ф «У свеце каменных джунгляў».

06.00, 08.30, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30 Нашы навіны.

07.00 Рэгіянальная праграма.
08.00 Раніца.

05.00 Т/с «Пяць хвілін да метро».
06.35 Мультфільмы.

19 КАСТРЫЧНИКА, СУБОТА

07.00 Камедыя «Дайце кнігу скарг» (СССР).
08.30 Існаць.

22.55 «Паспець да паўночы».
23.35 «Што? Дзе? Калі?».

13.25 «Бітва экстрасенсаў». Шоў-праграма.
14.35 Камедыйны серыял «Таксі».

22.30 «Без права на дубль». Аляксандр Кайданоўскі.

07.00 Інфармацыйна-публіцыстычны блок.
08.30 ПраСвет.

07.00 «Суботняя раніца».
08.00, 09.00 Нашы навіны.

07.20 Мультфільмы.
07.50 Фільм-казка «Снягурка» (СССР).

05.00 М/ф «Руды, сумленны, закаханы».
07.40 Мультфільмы.

► МЕРКАВАННЕ

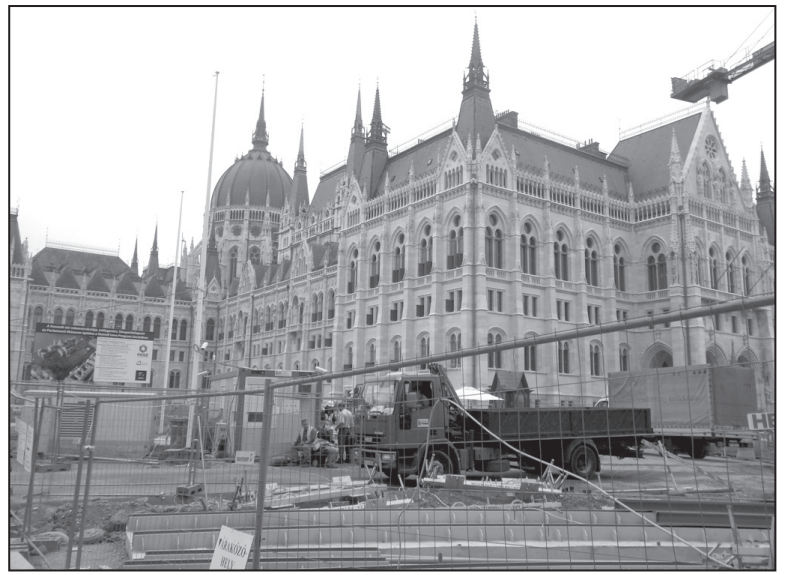
ОРБАН ШУКАЕ МЭТЫ НА ПАДДАШКУ

Аксана КОЛБ

Кансалідацыя ўлады асобна ўзятай партыяй у краіне з сацыялістычным і таталітарным мінулым — справа вельмі небяспечная. Ці можа ЕС паўплываць на палітычныя працэсы ў Венгрыі? Якую вайну вядзе прэм’ер Орбан? Пра гэта разважае экс-міністр замежных спраў, першы еўракамісар Венгрыі, а зараз кіраўнік Цэнтра даследаванняў пашырэння ЕС Цэнтральнаеўрапейскага ўніверсітэта (CEU) Петэр Балаш.

Петэр Балаш. Нарadzіўся ў горадзе Кечкемет у 1941 годзе. Доктар навук. Першы еўракамісар Венгрыі (2004). У 2009–2010 гадах — міністр замежных спраў. Кіраўнік Цэнтра даследаванняў пашырэння ЕС у Цэнтральнаеўрапейскім універсітэце. Валодае англійскай, французскай, нямецкай і рускай мовамі

Плошча Лаяша Кошута. Менавіта на ёй знаходзіцца будынак парламента Венгрыі. Лаяш Кошут — дзяржаўны дзеяч, юрыст, рэвалюцыянер, прэм’ер-міністр і прэзідэнт Венгрыі ў перыяд рэвалюцыі 1848–1849 гадоў

краіны знаходзіліся пад ціскам якіх-небудзь імперый: Расійскай, Аўстра-Венгерскай, Турэцкай, савецкай, што адбілася на паводзінах палітычных эліт. Можна выдзеліць дзве асноўныя мадэлі: залежнасць і непадпарадкаванне. Такая мадэль паводзін спраецывалася і на ЕС. Гэта праглядаецца і на ўрадах Венгрыі. Адно кабінеты цалкам выконвалі ўсе парадкі ЕС. Другія выказвалі свае непадпарадкаванне. Віктар Орбан, гэтак жа, як і Вацлаў Клаўс або Лех Качыньскі, — палітыкі тыпу непадпарадкавання.

У венгерскай гісторыі было шмат вызвольных войнаў, якія, на жаль, заўсёды прайграваліся. Такую ж вызвольную вайну вядзе зараз Віктар Орбан супраць ЕС, супраць усяго глабальнага свету, супраць сусветнага фінансавага лобі, і таму ён усё яшчэ вельмі папулярны. Але гэта не сапраўдная вайна, яна вядзецца не супраць сапраўдных ворагаў. Напрыклад, зараз у нас вораг МВФ, усю краіну завесілі плакатамі супраць МВФ, але прэм’ер добра ведае, што гэтыя грошы патрэбныя краіне. Больш таго, ён ад іх і не адмаўляецца. Ён проста хлусіць.

За кожнай хлуснёй Орбана ідзе чарговая хлусня, якая вядзе ў нікуды. На хлусні ён будзе нейкую неіснуючую рэчаіснасць.

За тры гады парламент прыняў ажно 726 законаў, а сёння спікер парламента Ковер Ласло кажа, хопіць, няхай урад зараз кіруе сваімі ўказамі. Праблема ў тым, што ўладу Орбан выкарыстоўвае для асабістай выгады, а не для краіны. Прыбыткі ідуць асобным людзям, і мы нават ведаем іх імёны. Яскравы прыклад гэтаму — закон пра трафік, які ўвёў манополію на продаж тытуню.

«Фідэс» проста ўзрушана той бязмежнай уладай, якую яна атрымала, і імкнецца выпіснуць з сітуацыі максімум. Гэта вялікая нечаканасць для грамадзян, у першую чаргу для тых, хто галашаваў за «Фідэс».

— Пра звычайных грамадзян усё зразумела, яны вельмі любяць папулістаў, калі людзі чуюць тое, што ім падабаецца, мозг адключаецца. А венгерскія эліты, якая іх роля, што яны могуць?

— Пытанне ў тым, каго мы называем элітай. Што тычыцца палітычнай эліты, то за апошнія дзесяцігоддзе палітычная эліта значна маргіналізавалася, знізіўся прэстыж палітыкаў. Першыя венгерскія ўрады (1990–1998) карысталіся вялікай павагай сярод насельніцтва. Пасля 1998 года маральны і прафесійны ўзровень палітыкаў пачаў зніжацца. За

кожная партыя сапраўды была пры ўладзе, але грамадства яшчэ больш заблыталася... Прайшло 20 гадоў. Некаторыя партыі раскалоліся, нейкія зніклі, з’явіліся новыя... Працэс не скончаны. Мы дагэтуль у пачатковай фазе.

— У чым прычына? Чаго не ўлічылі натхняльнікі і архітэктары дэмакратычных рэформ у Венгрыі?

— Існуе шмат прычын, але галоўная — адсутнасць мэты. Такай, якая была напрыканцы 1990-х гадоў, — далучэнне да еўрапейскай сям’і. У 2004 годзе Венгрыя стала чальцом ЕС, і людзі падумалі, што зараз будуць вырашаны ўсе іх праблемы. Праблемы засталіся, а мэта знікла.

Доказам адсутнасці такой мэты ёсць дзейнасць правячай партыі, якая зараз шукае мэты на паддашку. І знаходзіць іх у спадчыне Хорці, нацыяналізме Хорці.

Другая прычына — у тым, што ў ЕС недастаткова механізмаў, якія б маглі кантраляваць выкананне еўрапейскіх законаў і нормаў ва ўсіх краінах-чальцах. Праўда, у Англійскім клубе ніхто нікога не кантралюе. Але ўсе прытрымліваюцца яго правіл. ЕС заснаваны на гэтых жа прынцыпах. Усе краіны ўступалі ў Еўрасаюз добраахвотна, і меркавалася, што ўсе будуць прытрымлівацца дзеючых нормаў і правіл. Але зараз некаторыя краіны паводзяць сябе як дзеці, што засталіся без кантролю бацькоў.

— Ці ёсць у ЕС магчымасць паўплываць на тыя палітычныя працэсы, што адбываюцца ў Венгрыі? І наогул, што адбываецца ў Венгрыі? Можна, эксперты і аналітыкі перабольшваюць пагрозы?

— Сёння, калі Віктар Орбан сутыкаецца з любым, нават мінімальным, супрацівам сваёй палітыцы, ён перапісвае правілы, змяняе ці ліквідуе інстытуцыі. Аказаў супраціў Канстытуцыйны суд — «Фідэс» (правячая партыя) змяніла закон, і вось ужо Канстытуцыйны суд больш не прамаецца ў пытаннях бюджэту. Суды

сталі занадта незалежнымі, і вось ужо ўсе судзі старэй за 62 гады будуць адпраўлены на пенсію, трэба зачыніць рот СМІ, — калі ласка, новы закон. Гэта свайго роду таталітарны падыход: уся ўлада любым коштам. Чаму я кажу «свайго роду»? Бо ўсё ж краіна — частка ЕС і НАТО, іншыя дзяржавы сочаць за тым, што адбываецца ў Венгрыі. Гэта не татальна зачыненая сістэма аля Албанія часоў Энвера Ходжы. Вы можаце ехаць у Аўстрыю, у Славакію, і на мяжы вас ніхто не спыніць. Тут працуе мноства пасольстваў, фундатараў, бізнэсоўцаў, журналістаў... І рана ці позна народу надакучыць. Думаю, першыя прыкметы незадаволенасці ўжо бачныя: бо раней паліцыянты і пажарнікі — тыя, хто павінен абараняць уладу, — не выходзілі на вуліцы. А зараз выйшлі. Урад адкрыў занадта шмат франтоў — з паліцыяй, з судамі... Рана ці позна такім дзеяннем улады будзе пакладзены канец.

Віктар Орбан на нацыянальнае свята заявіў, што Габсбургі не маглі нам дыктаваць, Масква не магла, і Брусэль не зможа. Так, дзейсных палітычных рычагоў у ЕС няма. Але Брусэль прыносіць грошы і аказвае істотную дапамогу. Без гэтага фінансавання шматлікія сацыяльныя праграмы давядзецца зачыніць. І што тады рабіць ураду, як перамагаць на выбарах?

Не трэба змагацца з ЕС. Трэба глядзець наперад, у еўрапейскую будучыню, але не азірацца назад. Кожную раніцу, калі я іду на працу, я праходжу ля плошчы Лаяша Кошута, якую зараз перабудоўваюць. Ведаеце, які выгляд яна будзе мець пасля рэканструкцыі? Яна стане такой, як была ў 1944 годзе.

— Адкуль у «Фідэс» і яе лідара такое жаданне ісці сваім шляхам, вынаходзіць веласіпед? Банальная прага неабмежаванай улады ці нешта іншае?

— У нашым цэнтры мы праводзілі даследаванне мадэляў паводзін палітычных лідараў і прыйшлі да цікавай высновы. Доўгі час шмат якія еўрапейскія

выключэннем фароткага перыяду, калі пры ўладзе быў Гордан Байнаі. А за апошнія тры гады палітычны ўзровень знізіўся як ніколі.

Палітыкаў зараз больш турбуе рэйтынг, а не рэальныя справы, якія яны могуць зрабіць. Папулізм зараз вельмі модны. У тым ліку дзякуючы СМІ. Папулістамі былі Сарказі ў Францыі і Берлусконі ў Італіі. Папулізм Орбана называюць футбольным. Орбан усю рыгорыку будзе на тым, што існуе дзве каманды, якія змагаюцца паміж сабой. І размаўляе ён з грамадствам як на футбольным полі. Яшчэ яму вельмі падабаецца Пуцін, але пакуль што ён не дарос да яго ўзроўню.

Акрамя таго Орбан паўсюль будзе футбольныя палі і стадыёны. У Еўропе ўжо быў дыктатар, які будаваў стадыёны, — Чаўшэску пабудоваў стадыён нават у вёсцы, дзе нарадзіўся. Усім вядома, як ён скончыў свой шлях.

— Якія еўрапейскія перспектывы і прыярытэты Венгрыі?

— Адзіная магчымасць Венгрыі застацца суб’ектам міжнароднай палітыкі і вырашаць свае праблемы — гэта быць разам з іншымі еўрапейскімі краінамі.

Калі я быў міністрам замежных спраў, у мяне на сталае ляжала сем папак, па колькасці суседзяў Венгрыі. Штораніцы свой працоўны дзень я пачынаў з таго, што праглядаў кожную з іх, каб пачытаць, што адбылося за суткі. Бо гэта заўсёды адбывалася на нашай палітыцы. А амаль усе нашы суседзі — або чальцы ЕС, або хутка ім стануць, або думаюць пра гэта. Таму, безумоўна, ЕС — наш галоўны прыярытэт.

Наступныя знешнепалітычныя прыярытэты — Вышаградскі саюз і «Дунайская стратэгія», прынятая два гады таму.

Не апошнюю ролю гуляе і «Усходняе партнёрства». Я асабіста быў на Празжскім саміце 2009 года, калі прымалася гэта праграма. У Венгрыі традыцыйна склаліся сяброўскія адносіны з Украінай і Малдовай. Таму зразумела, што мы імкнуліся дабіцца ў рамках «Усходняга партнёрства» больш ідэі і больш грошай. Зараз гэта тэма крыху адсутная. Але Вілюньскі саміт ёсць добрай магчымасцю ўзнавіць інтарэс венгерскага грамадства да «Усходняга партнёрства». У ЕС дастаткова грошай і палітычнай волі, каб узяць «Усходняе партнёрства» на больш якасны ўзровень. Але на гэтых тэрыторыях у ЕС няма манопаліі, тут маюць свае інтарэсы і Масква, і Анкара, і гэта трэба ўлічваць.

▶ ЦІКАВА

КРЭПАСЦІ, ЯКІХ БАЯЎСЯ СТАЛІН

Ігар МЕЛЬНІКАЎ

Камандаванне Чырвонай Арміі пільна вывучала польскія фартыфікацыйныя ўмацаванні нават пасля далучэння Заходняй Беларусі да Савецкага Саюза.

Бальшавікі супрацоўнічаюць з нацыстамі

23 мая 1940 года намеснік народнага камісара абароны СССР, маршал Рыгор Кулік падпісаў сакрэтную дырэктыву аб стварэнні адмысловай камісіі па вывучэнні фартыфікацыйных канструкцый, створаных у Польшчы напярэдадні Другой сусветнай вайны. У чэрвені 1941 года, за некалькі дзён да нападу нацыскай Германіі на Савецкі Саюз, савецкае камандаванне атрымала падрабязную аналітычную запіску, прысвечаную аналізу польскай фартыфікацыі па лініі ракі Нараў, мадэрнізаванай у 1931–1932 гадах крэпасці Асавец, умацаванняў ля Аўгустоўскага каналу і Баранавіцкага ўмацаванага раёну ля мястэчка Сталовічы і Крошын. Праца савецкай камісіі адбывалася не толькі на тэрыторыі, далучанай да СССР у верасні 1939 года, але таксама і на тэрыторыі Польшчы, акупаванай нацыстамі. У гэты час паміж Сталінам і Гітлерам быў «мядовы месяц», які працягваўся ў тым ліку і ў супрацоўніцтве камандавання вермахта і Чырвонай Арміі.

Савецкія інжынеры адзначалі, што сярод польскіх умацаванняў, узведзеных адразу пасля Першай сусветнай вайны (у тэксце справаздачы выкарыстоўваўся тэрмін «імперыялістычнай»), сустракаліся канструкцыі старога тыпу з металічнай абаронай, зробленай з бэлек ці рэк. Ва ўмацаваннях больш позняга тыпу выкарыстоўваліся жалезабетонныя ўмацаванні з французскай сістэмай арміравання.

Аналізуючы мадэрнізацыю ўмацаванняў у крэпасці Асавец, савецкія вайсковыя аналітыкі адзначалі, што асабліва баяздольнай яе часткай быў форт Зарэчны (пабудаваны ў 1880-я гады і мадэрнізаваны ў 1931–1932 гадах), а таксама форты Цэнтральны і Шведскі. Напярэдадні Другой сусветнай вайны ў крэпасці былі збудаваны два моцныя артылерыйскія паўкапаніры, якія дазвалялі прастрэльваць даліну ракі Бобр. Акрамя гэтага, ля мястэчка Вулька Пясэчна і ля ракі Бобр знаходзілася група жалезабетонных капаніраў-блакаўзаў. У форце Зарэчны ўсе адкрытыя капаніры старой канструкцыі ў 1930-х гадах былі заменены на бетонныя капаніры з бронекаўпакамі.

Што ж тычыцца ўмацаванняў ля Візны, Аўгустова, Вулькі Пясэчнай, то там палякі ў асноўным будавалі кулямётныя ДАКі, якія павінны былі сустраць наступаючага праціўніка «сцяной кулямётнага агню». Але значнай хібай было тое, што ў гэтых раёнах Войска Польскае

Польскі бронекаўпак

Салдаты Войска Польскага з кулямётамі Браўнінга, 1930-я гады

не мела глыбока эшаланіраванай абароны. Польскія агнявыя кропкі маглі весці не толькі франтальны, але і фланкіруючы кулямётны агонь, забяспечваючы эфектыўную абарону ўмацаванага ўчастка. Акрамя гэтага, ля агнявых кропак меліся акопы для пяхоты.

Аналізуючы падзеі вераснёўскай кампаніі 1939 года, аўтары дакладу адзначалі, што немцы для прарыву польскіх умацаванняў не выкарыстоўвалі дальнабойнай артылерыі. Значную ролю пры прарыве польскай лініі абароны адыгралі штурмавыя групы вермахта, якія мініравалі ўваходы ДАКаў і амбразуры. Вялізарнай хібай такіх абарончых умацаванняў была адсутнасць артылерыйскай, супрацьтанкавай падтрымкі. Сапраўды, пры выкарыстанні вялікай колькасці танкаў (як гэта рабілі нацысты падчас «бліцккрыгу») супраць Польшчы — І.М.) лінія кулямётных ДАКаў і паўкапаніраў не стварала вялікую перашкоду для наступаючага агрэсара. Танкі проста праходзілі праз польскія ўмацаванні і ішлі наперад, а ўмацавання кропкі, што заставаліся ў тыле, знішчалі штурмавыя групы сапёраў і пяхоты.

На жаль, савецкія аналітыкі не пазначылі эфектыўнасць дзейнасці спецыяльна падрыхтаваных нямецкіх сапёраў, якія, нібы костачкі ў кампоце, знішчалі польскія ДАКі. Між тым, у чэрвені 1941 года штурмавыя

групы вермахта, як і ў Польшчы, будуць эфектыўна змагацца ўжо супраць савецкіх умацаванняў.

Баранавіцкая крэпасць

17 красавіка 1936 года генеральны інспектар узброеных сіл Другой Рэчы Паспалітай выдаў распараджэнне аб арганізацыі працы па будаўніцтву фартыфікацыйных умацаванняў на мяжы з Савецкім Саюзам. У гэтым сэнсе важнейшую ролю адыгрываў Баранавіцкі ўмацаваны ўчастак, галоўнай задачай якога была арганізацыя абароны так званых «Смаленскіх варот» — лініі дарог, што вялі праз Брэст і Беласток да Варшавы. Пры гэтым стрымліваючы баі павінны былі адбывацца на лініі рэк Нёман, Уша, Сэрвач, Верхняя і Ніжняя Шчара.

Польскае камандаванне разумела, што ў выпадку вайны з СССР Чырвоная Армія будзе наступаць у накірунку польскай сталіцы па найбольш кароткім шляху, праз Заходнюю Беларусь. Абарончы ўчастак «Баранавічы» быў падзелены на пяць падчастак. «Нёман» — ахопліваў тэрыторыю Налібоцкай пушчы. «Сэрвач» — па ўсёй лініі ракі Сэрвач. «Брама Гарадзішча» — ахопліваў тэрыторыю водападзелу паміж рэкамі Шчара і Сэрвач. «Цэнтр» — уздоўж ракі Шчара, па абодвух баках дарогі Мінск–Баранавічы. «Слуцкая шаша» — уздоўж шашы Слуцк–Брэст.

Пры гэтым польскае камандаванне актыўна выкарыстоўвала нямецкія і аўстрыйскія ўмацаванні перыяду Першай сусветнай вайны, а таксама будавала новыя ўмацавання кропкі. Усяго з 1931 па 1938 гады пад Баранавічамі было пабудавана і мадэрнізавана 350 ДАКаў. Акрамя гэтага былі збудаваны плаціны і дамбы на рэках Сэрвач, Верхняя і Ніжняя Шчара.

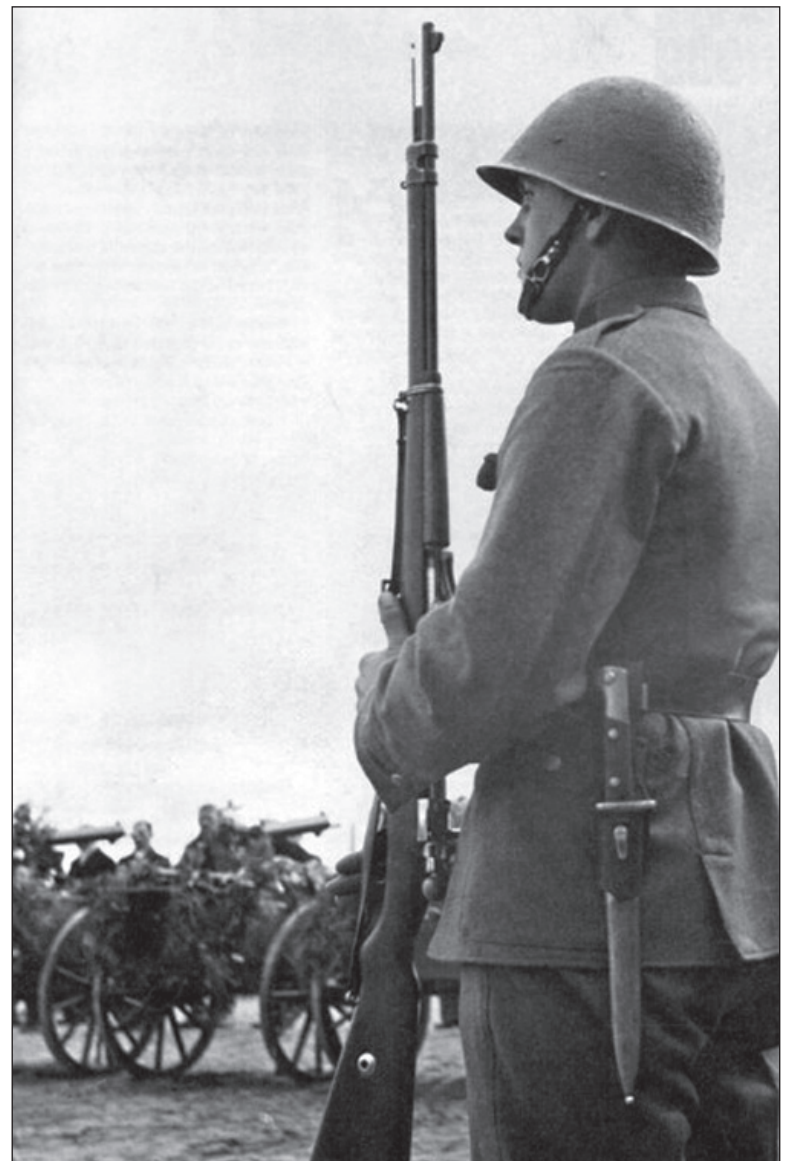
Аналізуючы польскую фартыфікацыю ля Баранавічаў, савецкія інжынеры падкрэслівалі, што тут былі розныя тыпы ўмацаванняў і канструкцый. Ля мястэчка Сталовічы палякі пабудавалі і мадэрнізавалі значную колькасць фронтальных аднапавярховых і двухпавярховых агнявых збудаванняў. Ля мястэчка Крошын пераважалі жалезабетонныя кулямётныя паўкапаніры і капаніры, што мелі бронекаўпакі для вядзення фронтальнага агню. Пры гэтым аўтары аналітычнага дакладу падкрэслівалі, што глыбіня паласы абароны стваралася некалькімі паслядоўнымі лініямі ўмацаванняў.

Цікавым было адзначэнне таго, што дзеля маскіроўкі сваіх ДАКаў палякі засаджвалі іх маладымі дрэвамі, аднак у некаторых выпадках гэтыя зялёныя аазісы па сярэдзіне поля па просту выдавалі ДАКі і дазвалялі праціўніку зарыентавацца, што перад ім знаходзіцца польскі апорны пункт.

У тым жа 1941 годзе Выдавецтва Ваенна-інжынернай акадэміі Чырвонай Арміі публікуе працу «Жалезабетонныя фартыфікацыйныя збудаванні Польшчы», у якой даволі падрабязна разглядалася сістэма пабудовы

польскіх ДАКаў. У выданні, у прыватнасці, адзначалася, што польская Вышэйшая школа інжынераў у Варшаве, што «выдала ў 1938 годзе працу «Асновы праектавання доўгатэрміновых фартыфікацыйных збудаванняў», зрабіла карэнныя змены ў сістэме фартыфікацыі. Зроблена гэта было пад уплывам ідэй французскіх вайсковых інжынераў. Як падкрэслівалася ў савецкім выданні, пры будаўніцтве ўмацаваных раёнаў, у тым ліку і ля Баранавіч, практыкавалася будаўніцтва па індывідуальных праектах, пры гэтым пазбягалася ўсялякая стандартнасць іх формы. Таксама характэрнай рысай польскіх умацаваных кропак было масавае выкарыстанне бранявых каўпакоў.

У сакавіку 1940 года Панцеляймон Панамарэнка накіраваў у Крэмль дакладную запіску, у якой, у прыватнасці, падкрэсліваў, што ў былым Баранавіцкім умацаваным раёне польскай арміі захаваліся бронекаўпакі з выдатнай нямецкай сталі. Ён таксама адзначаў неабходнасць дэмантаваць абсталяванне вузкакалейнай чыгункі, якая была пабудавана для арганізацыі транспартнай сувязі паміж пунктамі абароны. 9 чэрвеня 1941 года Панамарэнка накіраваў на імя Іосіфа Сталіна дакладную запіску, у якой зноў адзначыў небяспеку з боку ДАКаў пад Баранавічамі і падкрэсліў неабходнасць знішчэння ўсіх польскіх умацаванняў, якія накіраваны на Усход.

Салдат Войска Польскага на фоне кулямётаў Браўнінга, 1930-я гады

▶ ВЫСТАВА

«НЯЎЛОЎНЫ МІГ СХАПІЦЬ...»

Марат ГАРАВЫ

Фотавыстава Міколы Лінніка адчынілася вечарам 9 кастрычніка ў Мінску, у мастацкай галерэі «Вільнюс», што месціцца ў гарадской публічнай бібліятэцы №18 на Каліноўскага, 55.

У экспазіцыі, прысвечанай 50-годдзю творчай дзейнасці аўтара і ягоным бацькам, якія сышлі ў лепшы свет, прадстаўлены 77 фотаздымкаў розных гадоў, зробленых на Беларусі і Украіне.

Мікола Ліннік нарадзіўся 3 сакавіка 1954 года ў вёсцы Порычы на Валожыншчыне (Мінская вобласць). Пасля заканчэння Мінскага радыётэхнічнага інстытута (МРТІ) больш за 30 гадоў працуе інжынерам у філіі міжгародняй сувязі «Белтэлекаму». Краязнаўствам, журналістыкай і фатаграфіяй захапляецца са школьных гадоў. Інфармацыйныя, публіцыстычныя і краязнаўчыя матэрыялы Міколы Лінніка публікаваліся ў многіх мясцовых і нацыянальных газетах, а таксама ў часопісах «Дзеяслоў» (Беларусь) і «Военна історія» (Украіна). Свае фотаздымкі аўтар неаднаразова дэманструваў на розных выставах у Беларусі і Расіі.

Мікола Ліннік сярод сваіх твораў

Як адзначыла дырэктарка бібліятэкі Алена Сухадолава, за 15 гадоў існавання галерэі «Вільнюс» сваю творчасць у ёй прадставілі каля 200 мастакоў і творчых калектываў. «Прычым кожны творца, які выстаўляецца ў нашай галерэі, дорыць ёй адну са сваіх прац. Так што ў нас утварыўся выдатны збор твораў аичыннага выяўленчага мастацтва, які экспануецца як у Беларусі, так і за яе межамі», — сказала дырэктарка бібліятэкі.

Паводле яе слоў, экспазіцыя прац Міколы Лінніка — адна з нямногіх фотаўставаў у мастацкай галерэі. «Я шмат гадоў ведаю гэтага апантанага чалаве-

ка як нашага чыгача. Я лічыла, што гэты творца, які дасканала валодае беларускай мовай, з'яўляецца навукоўцам ці літаратарам. Аказалася, што Мікола Ліннік — прафесійны інжынер, які захапляецца айчыннай гісторыяй і культурай, друкуецца ў перыядыцы, грунтоўна даследуе падзеі, звязаныя са слаўтай перамогай войскаў Вялікага Княства Літоўскага пад кіраўніцтвам Альгерда над татарамі ў бітве на Сіняй Вадзе, што адбылася каля вёскі Уланіў на Віннічыне ва Украіне восенню 1362 года. Акрамя таго, Мікола Ліннік сур'ёзна захапляецца фатаграфіяй і сёння прадставіў нам гэтую цудоўную

Родная вёска

Папараць-кветка з незабудкай

выставу, якая цэлы месяц будзе пешыць чыгачоў і супрацоўнікаў бібліятэкі», — сказала Алена Сухадолава.

Куратар выставы, мастацтвазнаўца Кацярына Зверава падкрэсліла, што галоўнае ў працах Міколы Лінніка — любоў да сваёй Бацькаўшчыны, добры настрой на ўсё светлае і прыгожае, без чаго цяжка жыць, талент убачыць гэты свет і прыгажосць, спыніцца перад імі, каб зафіксаваць і падарыць людзям.

Аўтар выставы звярнуў увагу на тое, што яе назва «Няўлоўны мінг схапіць...» — з верша паэта, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Міхася Башлакова. «На самай справе, фатографу амаль немажліва паўтарыць той момант, калі шараговы здымак становіцца творам. Так, у экспазіцыі дэманструюцца здымкі папараць-кветкі, зробленыя ў адным месцы з інтэрвалам у год. На першым здымку сярод папараці расквітнела турэцкая гваздзічка, а на другім — прарасла незабудка. Я не аднойчы спрабаваў зрабіць паўторныя здымкі некаторых месцаў, але кожны раз атрымлівалася нешта новае, непаўторнае. Як непаўторная наша маладосць і нашае жыццё», — сказаў Мікола Ліннік.

На ягоную думку, станоўчыя адносіны да жыцця дазваляюць перамагчы ягоныя шматлікія складанасці і праблемы. «Вось чаму паўсюды я шукаю прыгажосць. І нездарма выбраў для выставы менавіта гэты час, калі прырода рыхтуецца да зімовага сну, але яшчэ не страціла сваёй восеньскай прыгажосці», — сказаў фотамастак. Ён выказаў шчырую ўдзячнасць куратару выставы Кацярыне Зеравай за тое, што яна ўклала сваю душу ў гэтую экспазіцыю.

Міколу Лінніка павіншавалі яго былыя аднакласнікі і студэнты МРТІ, калегі па працы, прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі і сябры.

Выстава працуе па 11 лістапада.

Беражы лес

- ЧЫТАЙ КНИГІ НА
KAMUNIKAT.ORG

• 12 000 КНИГАЎ, ГАЗЭТАЎ І ЧАСОПІСАЎ • РАЗМОВЫ ПРА КУЛЬТУРУ
• ЛІТАРАТУРНЫЯ РАДЫЁПЕРАДАЧЫ • НАВІНКИ ВЫДАВЕЦКАГА РЫНКУ

amunikat.org
Беларуская Інтэрнэт-Бібліятэка

Аб'яднанне «Białoruskie Towarzystwo Historyczne», Польша, 15–449,
вул. Пралетарыяцка 11. Рэгістрацыйны нумар 5421952692

Новы Час

Агульнапалітычная
штотыднёвая газета

Выдаецца з сакавіка 2002 г.

Галоўны рэдактар
Кароль Аляксей Сцяпанавіч

Зарэгістравана Міністэрствам інфармацыі РБ. Пасведчанне
аб дзяржаўнай рэгістрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНАВАЛЬНІК. Мінская гарадская арганізацыя
ГА ТБМ імя Ф.Скарыны. Адрас. 220005, г. Мінск,
вул. Румянцава, 13. Тэл. (+375 17) 284 85 11.

ВЫДАВЕЦ. Прыватнае выдавецкае ўнітарнае прадпры-
емства «Час навінаў». Пасведчанне №64 ад 12.01.2007 г.

АДРАС РЭДАКЦЫІ І ВЫДАЎЦА.

220113, г. Мінск, вул. Мележа, 1–1234.
Тэл. +375 29 986 38 05, +375 17 268 52 81.
novychas@gmail.com; www.novychas.info

НАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Плутас-Маркет».
г. Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.

Замова № 1245

Падпісана да друку 11.10.2013. 8.00.

Наклад 7000 асобнікаў. Кошт свабодны.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы
пазіцыі аўтараў. Пры выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка
на «Новы Час» абавязковая. Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не
рэцензуе мастацкія творы. Чытацкая пошта публікуецца паводле
рэдакцыйных меркаванняў.